Godina II. — Broj 447.

CJENA LISTU: U predplati za čitavu godinu K 32·—, za polugodište K 16·—, tromjesečno K 8·—, mjesečno K 3·—, u maloprodaji 10 helera. — OGLASI primaju se u upravi lista tug Castelnuovo broj 1, te se računaju po 30 helera za prostor visok 4 milimetara i dug 8 cm.

HRVATSKI LIST

Izlazi u Puli, svaki dan u 5 sati ujutro.

Ponedjeljak, 2. listopada 1916.

„HRVATSKI LIST“ izlazi u nakladnoj tiskari JOS. KRMPOTIĆ u Puli, tug Castelnuovo broj 1. Uredništvo se nalazi u Sitnanskoj ulici broj 24. — Odgovorni urednik: JOSIP HAIN u Puli. Rukopisi se ne vraćaju. Ne uvažuju se anonimni dopisi. Nefrankirana pisma se ne primaju.

Plijen u Sedmogradskoj.

Austro-ugarski ratni izvještaj.

Beč, 1. (D. u.) Službeno se javlja:

Istočno bojište.

Fronta protiv Rumunjske: Zapadno Petroszeny-a su se i jučer izjalovile sve rumunjske navale. Na isti su način bila uz velike gubitke po neprijatelja odbijena rumunjska odjeljenja kod Ceneni-ja, južno klanca Vöröstorny (Rotenturm). Sjeverozapadno Fogarasa je rumunjsko prodiranje zapelo. Zapadno i sjeverozapadno Szekely-Udvarhely-a (Oderkellen) traje dalje neprijatejlev pritisak na naše pomaknute skupine. Na bojištu kod Nagyszebena smo do jučer unijeli preko 3000 zarobljenika, 13 topova, 1 lijetalački hangar, 2 lijetala, 10 lokomotiva, 300 željezničkih vozova sa municijom, preko 200 municijskih vozova, 70 automobila, preko 200 punih vozova za prijaguu, 1 bolesnički vlak i veliku množinu drugog bojnog materijala. Popunjujući će podaci slijediti. Za prekjučerašnje navale njemačkih četa južno Hegena (Henndorfa) je neprijatelj izgubio 8 topova.

Fronta nadvojvode Karla: U Karpatima je borba popustila. Jugozapadno i južno Brzezany-a je neprijatelj navalio jakim silama. Medju Zlotom Lipom i Narajovkom boreče se turske čete, bacile su ga u ljutim bojevima iz bliza. Sjeverno kolodvora Potutory su Rusi stekli nekoliko 100 m. zemljišta.

Vojna fronta bavarskog princa: Kod vojske gen. pukovnika Böhm-Ermolli-a prešao je neprijatelj na navalu na obim stranama ceste, koja vodi iz Brody-a u Zloczow. Sjeverno ceste bio je sasna odbijen. Na jednom su se mjestu izjalovile 3 ruske navale, a na drugom 7. Južno ceste je neprijatelj prodro u odsjeku jedne pukovnije. Danas u jutro započeta protunavala napreduje uspješno te je opeta osvojila veći dio izgubljenih jaraka.

Talijansko bojište.

Talijanska vatra iz topova i bacala mina bila je protiv kraške visoravnice od vremena do vremena opet vrlo živahna te se je rastegnula i na naše položaje u Vipavskoj dolini.

Jugoistočno bojište.

Nema osobitih dogodjaja.

Zamjenik poglavice generalnog štožera
pl. Höfer, podmaršal.

Njemački ratni izvještaj.

Berlin, 1. (D. u.) Iz velikog se glavnog stana službeno javlja:

Zapadno bojište.

Kod vojske gen. maršala vojvode Albrechta würtemberškoga kaošto i na flandrijskoj fronti i na fronti Arlois vojne skupine prijestolonasljednika Rupprechta razvili su Englezi vrlo živahnu djelatnost patrulja.

Na bojnoj fronti sjeverno Somme postao je topovski boj poslije podne veoma žestok. Kod i istočno Thiepvala izvršili su Englezi opeta jake navale, koje su, kaošto prijašnjeg dana, bile nakon tvrdokornog boja iz bliza odbijene od četa generala pl. Steina i Siksa pl. Armina. Iz Rancourta i zapadno od istoga su francuske pukovnije uzaludno jurišale protiv naših položaja. Djelomične provale iz Courlette, iz Morvala te sjeverozapadno Halle izjalovile se u zatvornoj vatri.

Vojna skupina njem. prijestolonasljednika: Desno Meze odigrale se kod prelazne žive topovske djelatnosti maleni, neznatni bojevi sa ručnim granatama.

Istočno bojište.

Rusi su na raznim mjestima opeta započeli svojom navalnom djelatnošću.

Fronta bavarskog princa: Zapadno Lucka raste od danas u jutro napriječ neprijateljska vatra. Na obim stranama željeznice Brody-Lavov i dalje južno do Graberke kod Zarkowa smo djelomično zaustavili neprijatejlsko prodiranje zatvornom vatrom, djelomično je posve propao sedam puta opetovani neprijatejlski juriš.

Na južnom napadnom kilu su Rusi stupili u najprednju obrambenu liniju.

Fronta nadvojvode Karla: Na obim stranama Zlote Lipe došlo je do žestokih bojeva iz bliza. U kutu medju Cenilowkom i Zlotom Lipom se je neprijatelj pomaknuo naprijed. Dalje zapadno su turske čete jučer i danas u jutro brzom protunavalom opeta natrag bacile ruska odjeljenja, koja su prodrla te su kod toga zarobile 230 momaka. U Karpatima je općenito vladao mir. Broj kod Stare Klauzure zarobljenih vojnika je narašao do preko 600.

Sedmogradsko bojište.

Na istočnoj su fronti bile odbijene rumunjske navale u dolini Maroša. U dolini Görgeny-i dalje južno su prednje straže djelomično izmakle neprijatejlskom udaru. Pljen njemačkih četa iz boja južno Henndorfa (Hegen) povećao se je za 8 topa. Sjeverozapadno Fogarasa je neprijatelj prestao navaljivati. Iz boja kod Hermannstadta smo do jučer uveli preko 3000 zarobljenika, 13 topova, lokomotiva, 300 željezničkih vozova sa municijom, preko 200 municijskih vozova, preko 200 punih kola za prijage, 70 automobila i 1 lazaretni vlak. Ostali materijal se iz šume malo po malo sakupija. Klanac Rotenturm je pun zastrijeljenih vozova. Južno od klanca smo odbili rumunjske jake napadaje, naperene protiv visina zapadno Calacni-je. U gorju Hötzniga (Haszeg) je neprijatelj zapadno doline Streit (Sztrigy) uzaludno navalio.

Balkansko bojište.

Mackensenova vojna skupina: 29. rujna je jedna austro-ugarska dunavska flotila isišla ulaz u luku Corabia te je uništila 9 brodova, od kojih je 7 djelomično natovarenih. Naša su jata lijetala sa vidnim dobrim uspjehom bombardovala Bukareštu.

Macedonsko bojište.

Na mnogim mjestima medju jezerom Presa i Vardarom živo puškaranje i pojedinačna bezuspješna neprijatejlska poduzeća. Jaka je navala dovijela vršak Koimakčalana u neprijatejlev pojas.

Prvi majstor glavnog sijela Ludendorff.

Bugarski ratni izvještaj.

Sofija, 30. (D. u.) Služb. izvještaj. Glavni stan javlja:

Macedonska fronta.

Zapadno i istočno od Florine položaj nepromijenjen. Na uzvisini Kajmakčalan živalna topriška borba. U dolini Moglenice slaba topovska vatra. Na frontu rijeke Strume neznatno djelovanje topništva.

Na obali egejskog mora živalna plovidba neprijatejlske mornarice. Vatra našeg topništva prisilila je neprijatejlsku jednu torpednjaču, da ostavi zaljev u Lefteri.

Na rumunjskoj su fronti uzdu Dunava bombardovali austro-ugarski monitori, podupirani našim topništvom, kolodvor i luku Corablu, kod česa su bile neprijatejlske baterije i veći dio iza blizog otoka ležeći tovarni brodovi razoreni. Osam je tovarnih brodova i više pontona zaplijenjeno.

U Dobrudži nikakovih promjena. Mjestimice slaba topovska vatra.

Danas prije podne prekiđelo je neprijatejlsko lijetalo preko Sofije. Nase su ga obrambene baterije uzele na oko i napali ga naši bojni lokeri. Lijetalo je uzmoglo izbaciti samo jednu bombu, koja je sjeverno od grada pala na zemlju. Prema vijestima, službeno još nepotvrđenima, bilo je to lijetalo 30 kilometara sjeverno od Sofije po našim lijetaocima oboreno.

Turski ratni izvještaj.

Carigrad, 30. (D. u.) Glavni stan javlja:

Felahijska fronta.

Bio je neprijatejlski tabor uspješno bombardovan. Na perzijskoj smo fronti jučer od Sakiza pedeset kilometara jugoistočno od Sandžabulaka protjerali Ruse te iza bitke zaposjeli Sakiz.

Brzojavi.

Naše pozicije u Galiciji.

Stockholm, 30. Ratni izvjestitelj lista „Novoje Vremja“ piše: Pozicije su austro-ugarskih i njemačkih četa u Galiciji besprimjerno čvrste, gotovo neosvojive. Radi toga i jesu imali bojevi žilav, tvrdokoran značaj. Osim toga je kod rijeka Narajovke i Dnjestra između Halača i Jezupolja, gdje je spremljen glavni ruski udarac, zapadna obala kud i kamo viša od istočne, radi česa je napadaj ruskih četa spojen sa silnim žrtvama. Uostalom su utvrde kod mostovne glavice Halača, koje su i u mirno doba bile znatne, danas znatno pojačane. Mi moramo da mislimo na život svojih vojnika i ne tražiti sjajnih uspjeha, koji bi bili odviše skupo plaćeni.

Grčki ministarski predsjednik za neutralnost.

Rotterdam, 30. Prema jednoj vijesti lista „Daily News“ iz Atene dao je ministar predsjednik kralju savjet, da se čvrsto drži neutralnosti, dok ne budu uvjeti glede učestvovanja Grčke u ratu potpuno jasni.

Grčki generali na revoluciju.

London, 30. List „Temps“ javlja iz Atene: General je Danglis otputovao jučer sa pet časnika u Solun. General se je Perasicherapulas također priključio sa svojim štopom pokretu.

Proširena skupština pučavnika u Patrasu.

London, 30. Kriva vijest o mobilizaciji izazvala je kod saveza pučavnika u Patrasu proširenu skupštinu u svrhu, da kralj opozove tu naredbu. Iza skupštine bila su razbijena stakla na uredništvu novina.

Revolucionarni kabinet u Grčkoj.

Genf, 30. Prema vijestima iz Atene, koje printaju pariški listovi, sastavio je već Venizelos na Kreti svoje ministarstvo, imenovan je Dionidis za ministra financija, Mihalapulos za ministra trgovine, lisnicu ministra rata i mornarice povjerio je Venizelos bivšemu načelniku generalnog štoja Danglisu, odnosno admiralu Konduriotisu, lisnicu ministra unutrašnjih poslala prihvatio je Nipulis. Venizelos sam pridržao si je lisnicu ministra predsjedalka i ministra izvanjih poslova.

Dok se časopisi, skloni kabinetu Kalogeropulosa, drže prema tom ovomu pokretu posve rezervirano, označuju listovi, skloni Gunarisu, Venizelište za spekulante i pustolovce, koji primamaju na nesreću domovine gradjanski rat.

Neprijatejlsko lijetalo u Bugarskoj sastrijeljeno.

Sofija, 30. (D. u.) Službeno se potvrđuje, da je neprijatejlsko lijetalo, koje je danas u jutro proletjelo preko Sofije, bilo sastrijeljeno i da se je oborilo u blizini mjesta Gelain.

Ruski car čestita engleskom kralju.

London, 1. (D. u.) Car je brzojavno izrazio engleskom kralju svoju najsrdačnije čestitke radi divnih nastojanja engleskih četa u bici na Somni. Kralj se je cari zahvalio za čestitke prigodom uspjeha postignutih sa hrabrim francuskim savezникom.

Muhamedanci u rumunjskoj vojsci.

Sofija, 29. List „Balkanske Pošta“ javlja: Kako je poznato, bili su Muslimani iz Dobrudže u posebnim četama uvršteni u rumunjsku vojsku. Te posebne čete, koje se i odorama razlikuju od ostalih rumunjskih četa, sudjelovali su isprvice u bojevima, ali kad su sasnale u da se Dobrudži osim Bugara i Njemaca bore još i turske čete, uskratile su poslušnost i nijesu htjele da bore proti svojoj muhamedanskoj braći. Rumunjsko je ratno vodstvo sad na čudu i ne zna, što da sa njima započne, pogotovo, što se iz vojničkih razloga ustručava otpustiti ih, jer se bojі, e bi se mogle priključiti neprijateljima.

Neprijatejlski ratni izvještaji.

Rusija.

Petrograd, 29. rujna. Na zapadnoj su fronti izvela naša lijetala napadaj na posljednji neprijatejlski tabor. U okolici Boruny i Krovo jugozapadno od Smorgona prouzročile su na raznim točkama izbačene bombe eksplozije i požare u neprijatejlskim skladištima. Osim toga bile su izbačene bombe na transporte, kolodvore, željezničke i tovarna kola. Za vrijeme ovih napadaja došlo je do zračne borbe, u kojoj su četiri njemačka lijetala oborena. Jedno se je od naših lijetala srušilo iza borbe sa dva Albatrosljetala u neprijatejlske linije, osim toga izgubili smo zaštitna lijetala tipa Moranne u okolici šume Gulakoff. Neprijatejlsko topništvo opstrijeljava žestoko naše jarke. Kod napredovanja moralo se je ušijeti žestoke naše topničke vatre povući.

Na Bistrici u okolici Bohorodzany raspršile su naši izvidnice tri predstraže udbila, dvije straže neprijateljske satnije. Zarobili smo nekoliko tuceta momaka, osvojili dvadeset pušaka i tri tisuće patrona.

30. Ništa osobita, što bi se moglo javiti.

Francuska.

27. Orijent. Na fronti na Strumi englesko je topništvo bombardiralo položaje u predjelu Jemimba. Bugarska kolona, koju je uzela pod vatru jedna od naših baterija, pretrpjela je znatnih gubitaka, te se raspršila. Od Veleš planine sve do Vardara bojevi između ophodnja i topničke vatra s podhvatima. Na srpskoj fronti nije ponovio neprijatelj svoje navale protiv Kajmakčalana. Bugari su teškim gubitcima morali ovuje platiti nekoliko komada jaraka, što su ih osvojili, budući da su se Srbi žilavo odupirali. Na našem lijevom krilu razbile su se dvije bugarske navale protiv naših položaja istoč o i zapadno od Florine u vatri francuskih i ruskih četa, koj prije nego li su dospjele do naših linija. Dva su naša zrakoplova bon bardirala Kenali, na jugozapadu od Bitolja.

Paris, 28. u sata po podne. Na fronti na Sommi naše baterije dalje bombardiraju neprijatejlske obrambene uredjaje. Na desnoj obali Maase pretrpjela je jaka njemačka navala, koja se je poduzela na fronti Douamont-Fleury, krvavu neđaću, pod vatrom naših puščanih strojeva i pod našom zapornom vatrom.

Engleska.

28. o. mj. popodne: Pomaknuli smo svoje linije naprijed između Martinpuicha i Guedecourta, te zapadno i jugozapadno od Eaucort l'Abbaye uredili svoje položaje. Učvrstili smo svoj položaj na gorskoj kosi sjeveroistočno od Thiepvala. Naši gubitci posljednjih dana bili su relativni i apsolutno neznatni. Ukupni broj naših gubitaka nije veći nego li dvostruki broj zarobljenika, koji su dospjeli u naše ruke.

28. na večer: Danas smo navalili na Sanac „Schwaben“, koji je najvećim dijelom u našim rukama. U posljednja 24 sata u [illegible] smo pri tome zarobili [illegible] momaka. Sanac leži na visu od 500 m. sjeverno od Thiepvala i to je najviša točka na sjevernu od Thiepvala. Uvjeti imamo potpuni pogled u sjevernu dolinu Ancre. Na ostalim dijelovima naše fronte učvrstili smo zemljište i pomaknuli smo svoju liniju sjeverno i sjeveroistočno od Courcelette. Naši su aeroplani vatrom mašinskih pušaka počinili tešku štetu na jednom transportu četa. Zaplijenili smo jedan izvještaj iz bitke na Sommi, što ga je izdao zapovjednik njemačkoga zbora, koji je sudjelovao u toj bici. Izvještaj sadrži priznanje vrijednosti naših četa. U njemu se kaže: „Britska je pješadija oštra u navali, što se velikim dijelovima ima pripisati golemom poveranju, koje stavlja u veliku topničku premoć. Mora se priznati, da se ona spretno znade urediti u novoosvojenim položajima. Pokazuje veliku žilavost u obrani. Mali odjeli, koji se jednoć uvede sa mašinskim puškama u kutu kakove šume ili u grupi kuća, teško se mogu protjerati“. Ovo mjesto u izvještaju pokazuje djelovanje naše artilerije: „Dosada su naše instrukcije, dane nam po iskustvu kod obrane i navale, počivale na brižno izgradjenom sistemu jaraka. No čete na Sommi faktički nisu nalazile nikakovih jaraka“.

Mačedonska fronta: Na Doiranskoj fronti raspršili smo neprijatejlske radničke odjele. Neprijatejski su zrakoplovci vrlo živo radili. Jedan se je neprijatejlski leteći stroj stropoštao.

Fronta na Strummi: Pomorske su čete obasule vatrom i raspršile neprijatejlske odjele blizu Razolidosa, dok je francusko topništvo raspršilo drugu neprijatejlsku kolonu blizu Janimaha. Kod sukoba medju ophodnjama blizu mosta Orijaka prisilili smo neprijatelja na uzmak. Pomorski su zrakoplovi bombardirali željezničku postaju Angistu.

Srbija.

Beč, (C. kr. ratni stan štampe). 28. Pošto su Bugari dobili pojačanja, navalili su na Kajmakčalan. Bojevi su djelomice imali ogorčeni značaj. Naše su se male straže povukle u svoje jarke. Ranjen je brigadni komandant pukovnik Stojčić. Dalje na lijevo suzbise su ruske, francuske i srpske čete sve navale na liniju svoje fronte. Predali su se jedan bugarski časnik i 50 bugarskih vojnika.

Molimo, obnovite pretplatu!

Tvornica aluminija u Lici.

Znano je, da se u Rudopolju, općina Bruvno, nalaze izdašne naslage rudače bauxit (nalazište zaprema površinu nad 3 klm.², iz koje se dobiva aluminij. Istraživanje je dokazalo, da je ta ruda ustvojena s onom u Baux-u u Francekoj, te da ova u Rudopolju sadži 60% aluminija. Hrvatski profesori gg. dr. M. Kispatić i F. Tučan posvetili su osobitu pažnju tome nalazištu, istražili ga, a rudaču analizirali, te su dali o istoj svoje stručno mnijenje. Na osnovu toga je prije tri godine došao u Bruvno g. Viktor pl. Cerić iz Kraljevice sa dva vještaka iz Pittsburga u Pensilvanji, od tamošnje velike tvornice aluminija „Pittsbourg Reduction Comp.“, koji su to nalazište točno pregledali i ponijeli rudače za pokus sa sobom. Kako je bauxit njihovoj potrebi i svrsi odgovaran, to je bio nakadno izaslan njihov stručni vještak gosp. Andre Comanier Ingineur des Mines u Parižu, koji je u društvu sa gosp. Ceričem ponovno istražio nalazište, te iz stotine točaka uzeo sa sobom rudaču u Pariz. Glavna svrha mu je bila, da izvidi vodenu snagu u ozbiljnoj namjeri, da se u Bruvnu podigne tvornica aluminija.

Politička nestalnost i komešanje u Evropi, otegnulo je oživotvorenje tog poduzeća, a konačno je ovaj rat privremeno onemogućio da se izvede. Glavni je uzrok tome otegnuća pomanjkanje komunikacija, bez kojih se takovo poduzeće nalazi u neprilici za uvoz potrepština i izvoz proizvoda. Putni trošak, osim dangube, iznosi iz Rijeke ili Trsta u Bruvno više, nego iz ovih gradova u Hamburg ili Bremen. Kada će se lička željeznica predati prometu, tada će željeznička postaja biti udaljena od nalazišta samo 10 klm., što će uštedjeti kraj svakoj zapriječi.

Kod normalnih prilika i dobrih komunikacija, ne će se rudača iz nalazišta u Rudopolju otpremati u udaljene tvornice aluminija, već će ostati na snazi zaključak, da se tvornica sagradi u Bruvnu. Tvornica u Bruvnu zapošlit će samo domaće ljude, u koliko budu za taj posao sposobni, bilo to radnici ili činovnici. Iz rudače bauxit vadit će se aluminij primjesom od gline, koje ima u okolici Bruvna dost. te drugih materija, a glavno će učiniti zrak. Od otpadaka pravit će se aluminijev nitrid za umjetno gnojivo.

Za ove svrhe su posebno konstruirane peći od inžinira dr. O. Serpeka u Parižu.

Naši Ličani će moći kod kuće dobro zarađivati, ne će njima biti više potrebno, da u Americi i Pruskoj traže zarade, a povrh toga će moći ovim umjetnim gnojivom, koje obilno nadoknađuje čilenski saliter, za razmjerno malen novac učiniti plodnijim svoja polja i vrtove. Od tvornice u Bruvnu, misli se učiniti radarska željeznica normalne širine do postaje Gračac, a kr. rudarsko satničtvo u Zagrebu, putem kojeg će se molba na visoko kr. ministarstvo trgovine u Budimpešti odaslati, izjavilo se je, da će tu molbu podupirjeti.

Da se omogući prosuditi ovo poduzeće, potrebno je, da u kratko navedemo sve podatke, Industrija sladora u Evropi ovisi o čilenskom salitru, koji služi kao gnojivo za sve kulturne biljke, a osobito za sladorovu repu. Saliter u Chile-u naskoro će se iscripti, jer se u množini izvaža, a drugdje ga nema. God. 1830. izvelo se je salitra za Evropu samo 1000 tona, i taj su bacili u vodu, ne poznavajuć vriednost i korist njegovu. Izvoz je tpak godimce rastao, a god. 1911. izvezlo se je za Evropu 2 i pol miljuna tona (jedna tona 1000 kgra), a uvaža se i u Australiju za hranu žitaricam. Saliter se plaća u Chile-u 70 šilinga po toni (jedan šiling K 17 u zlatu, 20 šilinga 1 funta šterlinga). Dužna Chile ulog od [illegible] [illegible] na svaku toni 54,30 šilinga, te ubere na godinu od ove carine ili dače 126 miljuna šilinga u zlatu, na svakog državljana Chile otpada čist dohodak 2 L. S.

Za prevoz se plaća po toni 21 šiling, to stoji saliter na brodu u luci u Evrop. 145.30 šilinga, kod nas se prodaje po toni za 360 kruna.

Tvornica u Bruvnu odlučila je izraditi na godinu 60.000 tona aluminijeva nitrida. Trošak je tvorničarski proračunan na K 125.80 po toni, kojoj svoti se imade dodati drugih troškova K 50 po toni. Jedna bi se dakle tona tog proizvoda prodavala u tvornici za K 180; čime bi taj proizvod bio 100% jeftiniji od čilenskog, a za 30% bolji od istog, jer je aluminijev nitrid čisti kristal kano staklo, po tome i izdašniji i vrijedniji. Samo s aluminijevim nitridom bio bi novčan promet na godinu 18 miljuna kruna. Budući da bi aluminijev nitrim platio svu troškove, to bi kovina aluminij bila bratu dobitak poduzeća, a tom aluminija se prodaje po K 2000.

Ova je rudača u Rudopolju u razmiu stručnim novinanta i knjigama u više jezika opisana. Svaki vještak i stručnjak, koji je posjetio Rudopolje, da razvidi nalazište, kazao je javno svoje mnijenje, pa je tako u vanjskom svijetu ovo nalazište bauxita poznato. Čudnovato je svakako, da se nije nijedan naš novčani zavod zanimao za tu rudaču bauxit, tim više, što slične rude imade osim u Rudopolju u Mazinu i Vratce, pa da utemelji di financira takovo poduzeće. Tvornica aluminija daje, odnosno nosi veliki dobitak, jer je aluminij veoma tražena kovina, te u mnogom nadoknađuje bakar i druge skupe kovine.

U općini Bruvno imade raznih vrela, koja će se po mogućnosti izrabiti za vodenu snagu, koja činjenica daje radi osobitu vrijednost, jer se vodena snaga može upotrijebiti za jedno i više tvornica. Kada je bio u Lici vještak inžinir Comannier, koji je pregledavao vodenu snagu Une i vodopade Plitvice, bio je veoma iznenađen, da se taj dar prirode u korist narodne privrede i blagostanja ne iscrpljuje. Te vodene sile jesu mrtvo narodno bogatstvo, jedna neiscrpiva glavnica, a sretna je ta zemlja, gdje ima dovoljno vodene snage, jer vodena je snaga jeftiniji pogon za industrijalna poduzeća, kako su i vodeni putevi najjeftinije sredstvo za prevoz robe i putnika. Naš zemljak, inžinir Tesla, kazao je, da bi vodenom snagom, koju posjeduje Hrvatska, razvijeto elektrikom svu Hrvatsku i Slavoniju, te da bi tjeralo sva industrijalna poduzeća i željeznice po gradskim ulicama.

Od Une ili Plitvičkih jezera prekim putem do Bruvna, nema 50 klm. puta, za to se je u izgled stavila i ova vodena snaga, ako bude potrebno, i ako bi uopće u tom slučaju i u tu svrhu visoka kr. zemaljska vlada dozvolila, da se izrabi vodena snaga Plitvičkih jezera. Mnogi misle, da bi se izrabljivanjem vodene snage Plitvičkih jezera umanjile „prirodne krasote. Tko je toga mišljenja, neka ide u Schaffhausen, gdje se nalazi glasoviti vodopad Rajne 150 m. širok s padom od 10 metara, kojemu svake godine dolazi do 50.000 stranaca i više. Osvjedočiti će se, da taj vodopad ipak pokreće svu industriju u Schaffhausenu, a Schaffhausen ima razvitak svoje industrije zahvaliti upravo tome vodopadu. U blizini se nalazi u Neuhausenu najglasovitija tvornica aluminija koju je kano svoju podružnicu utemeljila tvornica aluminija „Societe electrometallurgique francaise u Forges, dep. Isere“. Ova tvornica u Neuhausenu kod Schaffhausena učinila je pomoću tog glasovitog vodopada, koji za to nije na krasoti i privlačivosti ništa i ni malo izgubio, cijeli preokret u industriji aluminija. Prva tvornica aluminija, Daville u Glacière, prodavao je svoj aluminij godine 1855. kilogram po K 1200. Kako se je kasnije osnivalo više tvornica aluminija, padao je postepeno u cijeni, te je spao na K 50 za klg. u godini 1890. U toj je godini počela tvornica u Neuhausenu izrađivati aluminij, kojemu je odmah prve godine snizila cijenu na K 28 za klgr. Uslijed vodene snage bila je u stanju, da svake godine snizi cijenu toj kovini, tako da danas stoji kg. aluminija K 2. Ruđaču je morala ta tvornica u Neuhausenu uvažati iz Bauxa u Francuskoj i Alabame u Americi.

Iako tvornica aluminija u Bruvnu ne će moći da preokret u proizvađanju aluminija, ma da imade za to povoljnijih uvjeta od drugih tvornica, jer imade ruđaču bauxit, glinu i vodenu snagu sve na okupu, a iz otpadaka bi pravila aluminijev nitrid, što druge starije tvornice ne čine, jer misu za to uređene, to bi ta tvornica u Bruvnu učinila svakako gospodarstveni preokret u cijeloj Lici, a u Hrvatskoj i Slavoniji mogao bi se znatno dići prirod žitarica, kad bi se naši ratari poslužili tim gnojivom. S toga iskreno želimo tome poduzeću skori početak i najpovoljniji uspjeh.

Domaće Vijesti.

Premještenje. Nakon devetgodišnja boravka premješten je veležanski gospodin kapelan Antun Janko iz Pule u svoje rodno mjesto Sv. Lovreč Pazenatički kao župeupravitelj. Što je bio pop Janko našemu narodu u gradu Puli u vjerskom pogledu, to se ne da ni opisati. Ova će vijest duboko uplivati na naš narod, jer njime gubi pravog duhovnog pastira a nije se poskrbilo da se taj gubitak ma ni najmanje nadoknadi. Ovo je svakako, veliki udarac našemu narodu u Puli te se mi kao Hrvati ovom premještenju niti najmanje ne veselimo. Popu Janku srdačna hvala od našeg naroda, za njegov trud, od Boga mu plaća! Nadamo se, da ne će crkvene oblasti prepustiti a da ne bi imenovali za Pulu na Jankovo mjesto, svećenika, koji poznaje hrvatski jezik.

Lijepi dar. Gospodin Todor Matijašević, posjednik i vlasnik kazališta „Cisculti“ u Puli, našeg stabla list, darovao je nedavno 300 kruna zakladi, koju su ustanovili u Puli Hrvati iz Dalmacije u spomen besmrtnom Tegetthoffu. Tim činom je gospodin Matijašević dokazao, da ljubi rodnu grudu i da mu leži na srcu procvat zaklade, za koju se je sabralo u Puli među Hrvatima iz Dalmacije već lijepu svotu. Velike je nade, da ne će gospodin Matijašević zaboraviti i u buduće te zaklade, koji je toli plemenita svrha.

Sv. Petar u Šumi. Ovdješnju pučku školu polazi 280 djece. Obuka je vrlo teška, jer ljošte nije prispjela vrlo nužna treća učiteljska sila, koju se očekuje već od početka školske godine.

Kašteliv. Ovdje je procvalo, kao u proljeće više voćaka: jabuka i trešanja. Neki su našli i mladih pupova sa zametnutim grozdićima. Ljudi kažu, da se je svijet prevrnuo. Ljetina inače takova, da je nije bilo 60 godina.

Pazin. Rat je donio sobom teških neprilika za hrvatske škole u Pazinu. Mnogo je djaka prekinulo svoje školovanje, mnogo njih živi kukavno po privatnim stanovnima, a da nema ni dosta prostora i mira za učenje, jer su kuće prepune bjegunaca, a uslijed toga nedostaje i živeža. Više je majka izvana došlo u Pazin sa djecom, da se lakše svi zajedno prehrane. Ali kako će djak mirno učiti, ako u malenom stanu prebiva čitava obitelj od sedmero osmero djece sa starijimi osobami? A sada malo i ženskog pitanja, koje postaje ratom takodjer aktuelno. Roditelji slute poteškoće koje će imati u budućnosti radi svojih kćeri. Tomu je dokaz veliki broj djevojčica, koje su se upisale u prvi razred gimnazije. Na pedesetak prvoškolaca dolazi 23 djevojčica, koje su se upisale u prvi razred gimnazije. Uzevši u obzir, da imade u Pazinu osim gimnazije i žensko učiteljište, postaje za taj grad sve nužnija, da se za djakinje raznih škola uredi kakav penzionat. Imade hrvatskih učiteljica i časnih školskih sestara u Zagrebu i u Djakovu, pa bi one sigurno poslale u Istu par vrsnih odgojiteljica. Na žalost imaju časne sestre iz Djakova, prama sudu dopisnika, prilično zlo iskustvo u Puli, ali ima nade, da će se i njima čim skorije i izdašnije pomoći. Malo je tko znao za njihove neprilike, nastale radi evakuiranja grada.

Poreč. Prošlo je doba, da se je u tom glavnom gradu Istre mrzilo kao nešto nekršćanskoga i neautrijskoga sve što nije bilo talijansko. Počela čovječnosti i kršćanstva prosirila su se i na Hrvate i na njihov jezik, od kojeg se ne zaziru više negdašnjim neprijateljstvom ni u uredima, ni u raznim gradskim trgovinama i poslovima.

Labinci kod Kaštelira. Hrvatska djeca nemaju ovdje nikakove školske, ni crkvene obuke u svojem jeziku od lijepih vremena prije legine ere. Labinski su se Hrvati prepekli u patvorene Talijane; ali ne svi! Čast onima, koji su ostali vjerni jeziku, u kojima su ih roditelji odgojili. Kao dobra posljedica rata opaža se, da su mnogi Labinčani upoznali ono što je Lega u njihovom selu tražila. Labinčani nijesu došli samo iz Italije, nego iz istočne strane Istre, iz Labinštine i to većinom iz Barbake Sv. Nedelje. Ako je koji došao u Labince iz talijanskog mjesta u Istri ili iz Italije, kao B.....jev kolonist, da asimilira domaće ljude, neka znade, da je gost u Labincima, te da ima manje prava od onih koji su prije došli, i koji su si uredili selo i crkvu, ali ne da ih iz nje posve istjeraju. Labinskipuk žele slušati hrvatsku propovijed u crkvi, u kojoj se je do 1848. glagoljalo. On trpi što mu je materinski jezik na drugom mjestu, gdje je prije sam milo odzvanjao; puk preganja i to u nadi, da će labinski talijani poštivati njegov jezik barem na zadnjem mjestu. Ima u Labincima još mnogo staraca i starica, koji nijesu hodili u talijansku školu, pa žele da im se i unaprijed prediče po naše.

Tinjan. Prijašnji se nah načelnik, zaslužni rodoljub g. Šime Defar, nalazi od 26. rujan bolestan u trškanskoj bolnici. Obitelji i njemu želimo, da se čim prije povrati zdrav u svoje selo

K. aga. Prošle se nedjelje porodila vatra na tavanu hrvatske pučke škole u Kringi. Požar se nije proširio, budući da su ga odmah svladali priteklі seljani. Šteta je neznatna.

Heki. Dugo su godina već tražila sela Heki, Grubiši, Dobrili, Ježenj, Munci i drugu pučku školu. Velki broj malene djece morao se mučiti po kiši, vjetru i žezi do Tinjanskuga, dijelom do Supetarske škole. Ovih dana otvorit će se škola u blizini. Školska je zgrada dozidana već 2 godine. Učiteljicom je imenovana gospodjica Katica Matanićka, koji vrijednog pazinskog nadučitelja g. Petra Matanića.

Našim roditeljima. Imate li zdravog sina sa dobrim sluhom od 14 do 17 godina starosta, a da je svršio barem šestu šk. godinu, ili onakvog, koji se može, da u školama napreduje, te želite da čim prije dodje u svoi kruh, savjetujem Vama, da ga dadete za neko vrijeme u jednu glasbenu školu u Česku. Mladić biva primljen, a da ne pozna note ili jezike, te nakon 5 do 10 mjesečnog učenja i vježbanja položi ispite i otidje kano „eleve“ u vojničku glasbu. Od toga dana unaprijed ne treba on više roditeljske pomoći. Takve škole postoje samo u Novom Kraljevom Gracu (Neu Königrätz) i u Skuču kod Praga u Češkoj. U te škole dolaze mladići iz Beča, Trsta, a ponajviše iz Čeških zemalja. Iz Istre je sada već drugi Hrvat u tim školama, a jedan — 15 godina star — je već u vojničtvu. Za put do tamo potrebi se oko K 50— a za školovanje od 500 do 600 kruna. Pobližu uputu daje Jos. Svjetličić, družb. učitelj u Sv. Vinčentu.

Javna zahvala. Primamo iz Ziersdorfa: Na poziv, priobćen u „Hrvatskom Listu“, da se pošalje naši djeci u dalekim krajevima nešto knjiga, odarzali su se veleuč. gosp. dr. Mate Laginja, poslavši 12 knjiga „Oče, budi volja tvoja“ te veleč. biskupski ordinarijat u Poreču, priposlavši 5 jednakih knjiga. Gospodjica Katarina Banović iz Tuzle u Bosni pako šalje nam redovito hrvatske novine. Zahvaljujući srdačno darovateljima, čast mi je javiti, da naš veleučeni dr. Matko Laginja ne žali truda te da pohadja svoj narod ne samo u Steinklammu nego i u Ziersdorfu nastojeć naći način, kojim bi se mogao narod povratiti svojoj kući. Živio! Štovanjem Ljubomir Nikolić, dubrobližnik.

Iz Hrvatske.

Otkriće kraljevog spomenikom u Novom. Dne 24. p. mj. bio je otkriven kraljev spomenik, kojeg su postavili pučki ustaški sinovi kršne Like. Spomenik je izrađio poznati kipar Valdec.

Škrlet na Rijeci. U zadnje se vrijeme pojavila medju djecom u Rijeci pošastna bolest, škrlet. Dok je do sada ta bolest vladala izvan grada, pojavila se ona sada i u samom gradu. Do sada je broj obolježe djece narasao na 79 slučajeva.

Izbor u Hrtkovcima. Jučerašnje „Narodne Novine“ javljaju, da je vlada raspisala izbor narodnoga zastupnika za hrvatski sabor za izborni kotar hrtkovački na dan 12. listopada o. g. Eventualni užbi izbor obavit će se 13. listopada. Ovaj je kotar ispražnjen smrću nar. zast. Gige Jovića, koji je umro g. 1915. u Ogulinu, kada se je povratio iz Arada, gdje je bio interniran. Kako doznajemo s mjerodavne strane, predsjedništvo je hrvatskoga sabora, u svoje vrijeme najavivši smrt zast. Jovića, izjavilo, da će pozvati vladu na raspis izbora. Medjutim je onda vlada odgovorila, da se izbor ondje ne može obaviti, jer se Hrtkovci nalaze u užem ratnom području. A sada je javila saborskom predsjedništvu, pozivajući se na odnosni dopis, da su prestale pomenute zapreke, pa da zato raspišuje izbor. — O kandidatima se može zabilježiti samo to, da je zagrebačka „Hrvatska“ donijela nedavno, da se u Hrtkovcima agitira za hrvatskoga ministra Hideghethya.

Povratak srednjeeuropejskoga vremena u Puli.

Vele učeni gospodine urednikel Vi dobro znadete, gospodine uredniče, kako sam silno znatiželjan, i štono, kako riječ, svakamo zabadam svoj nos. Štoga i nije čudo, što sam na svu silu htio, da se na vlastite oči i uši uvjerim, kakovim će posljedicama uroditi u Puli uvedba starog onog brojenja vremena.

U plemenitu sam tu svrhu veoma rado žrtvovao onaj poklonjeni, ili jasnije „profitirani“ u jutro sat te se juđer digao u tri i po po srednjeeuropejskom vremenu, dakako, jer sam svoj sat još sinoć pomaknuo bio za jednu uru po propisu unatrag. Nabrzo se ruku uredim i izađjem. Vani tama. Na ulici danas a ma još ni žive duše. Ta silno je rano! Ali ne! Tko li ono juri kraj Narodne kavane teško hropeći i gotovo stenjući pod teretom na prvi već pogled velikoga i teškoga kovčega, štono ga je silno nesretno držao obim rukama na desnom ramenu te sagnuvši se skoro za kut od četrdeset i pet stupanja nevješto njime, a bome i samim sobom balansirao? U onoj polutami razaberem na veliko svoje čudo prijatelja Lovru. Iza sad svijeti, gotovo bladu jutarnju zrak, kapao mu je u gustim kapljama znoj sa čela na užareno lice, kakovo znade biti u težaka, kad mjeseca kolovoza oko podneva kopa na otvorenom polju.

— Lovre, što je za boga! — uskliknem presenećeno.

— Mani, čovječe, prokleti taj vozar! — istisne on prigušeno bijesnim glasom, hvatajući dah poput ribe na pijesku.

— A šta ti se je zbilo?

— Mani me se, ili ne! Ako si mi pravi i dobri prijatelj, skini mi ded nesretni taj kovčeg, pomogni mi ga, zaklinjem te nebom i zemljom, nositi i požuri se sa mnom do kolodvora, jer ću zakasniti. Eto na, pet je sati, a vlak odlazi doskora. Bog će ti platiti! Žuri se, ako si mi prijatelj! — jecao je Lovro i gledao me plačnim, gotovo očajnim pogledom.

Ha! Sad mi je bilo jasno! No kako sam, kako već spomenuh, silno znatiželjan, štoto sam i učinio prijatelju po volji. Od silne radosti zamalo te me nije poljubio.

Premda kolodvoru smo gotovo više trčali nego bodali.

— Eto gle! — stao je govoriti, ili bolje, mucati. — Mjesece sam i mjesece čekao na dopust, da posjetim ženu u Zagrebu. Teškom mi je ga mukom dozvoliše, ali tek šest dana. Zakasnim li jutarnji ovaj vlak, izgubio sam više od polovice dana na svom dopustu. Otputujem li sad, bit ću večeras u Zagrebu, ne stignem li na vrijeme na kolodvor, morat ću čekati do popodne, te ću biti tek sjutra u jutro oko osam sati kod žene. Čitava jedna noć izgubljena! Strašno! A žena će me posve za sjegurno večeras očekivati, jer sam joj tri dana uzastopce bio pisao, u koje ću vrijeme doći. Prokleti vozar! Eto na! Još juđer u večer sam ga podsjetio, da dođje pred stan u četiri sata i dao mu dapače i pet kruna u ime kapare. A koga nema, — njega. Da samo znadeš, kako mi je bilo! Užasno, neopisivo, kad još u četiri i tri četvrta nije bilo o njemu ni traga ni glasa. Što sam htio? Natovarim se poput magarca i put pod noge! Kad se vratim, tužit ćuga radi prijevare, da, lopova i lupeža!

I jadni je Lovro još dalje čas bugario i uzdisao, čas ljutio se i bijesnio. Ja sam — zlobna li srca u mene, zar ne? — neprestano šutio, tek ga onako farizejski sažaljivo od časa do časa pogledavao i silom prikrivao smijeh.

Eto nas srečno na kolodvoru. Svagdje još mir i tišina. Martin izbulii oči i sav zabezeknut izvadi sat. — Eto na, pet i četvrt! Što je to? Da nijesam zakasnio? Oh! — i sav očajan hoće da poleti na peron. Teškom mukom mi je pošlo za rukom da ga zaustavim i grohočući se u sav glas rastumačim mu, e počevši od danas pet i četvrt nije više pet i četvrt nego tek četiri i četvrt sati po srednjoeuropejskom vremenu.

Ej da ste ga sad vidjeli! Iznajprije me je pošteno izgrdio, što mu to tek sad kazujem, — jer čemu smo uzalud onako jurili i mučili se sa kovčegom? — izatoga mi se stao ispričavati i je na tu promjenu u računanju vremena posve zaboravio, a konačno se je stao radovati poput djeteta, što će još večeras moći da zagrli svoju ženu. Pet onih kruna predujma, što ih je sinoć dao bio vozaru, posve je lagano pregorio, ta tko je kriv, što je zaboravljivi Lovro računao vrijeme po dosadašnjem ljetnom, a vozar po srednjeeuropejskom vremenu!

Razne Vijesti.

Afera dra. Baranya. Mladi liečnik i docenat bečkog medicinskog fakulteta Barany dospio je početkom svjetskog rata kao vojni liečnik u rusko sužanjstvo. U Rusiji je izradio zvanstvenu razpravu, za koju mu je podieljena Nobelova nagrada. Izmjenom zarobljenika vratio se je i dr. Barany u Beč, gdje je imao postati izvanrednim profesorom medicinskog fakulteta, ali mu je profesorski kolegij porekao pravo na naslov profesora. Ta je uskrata izazvala u bečkim i inozemnim znanstvenim krugovima veliku senzaciju. Profesorski kolegij nije još javnosti priobćio razloge, s kojih je vlastnika Nobelove nagrade proglasio nevriednim naslova profesorskog.

Kelnerova politika. „Mjesto radnje“ — terasa jedne elegantne pariške kafane. Ulazi jedan otmjen gost. Izmedju njega i kelnera, koji prilaze novome posjetiocu, razvije se slijedeći razgovor:

Gost: E, pa, dragi moj, jeste li zadovoljni što je sada vaša domovina prišla saveznicima, pa ćete i vi moći učestvovati u borbi za pravo i slobodu?

Kelner: Moja domovina? Na koju to zemlju mislite?

Gost: Ta zar nijeste još prošle sedmice bili Rumunj, pa ste kao takav dobijali od mene tako lijepe bakšiše?

Kelner: Pardon, ja i jesam i nijesam Rumunj, ali sam sada, imajte na umu — Španjolac.

Gost: Šta mu je to sada opet. Zar vi mijenjate narodnost kao što se presvlači košulja?

Kelner: Ono, nije baš tako, ali ja sam iz principa neutralan, pa sam dušom i tijelom njeran toj neutralnosti, koja mi dopušta, da u Parisu zaradjujem silne novce, dok se moji znanci „sunarodnici“ krvare na svima mogućim bojištima. Još prije petnaest dana bio sam Rumunj, isto kao što sam u početku ovoga rata bio Belgijanac, kad je odmah zatim Belgija uvučena u rat, postao sam Luksenburžanin, pa kada je Luksenburg u Parizu napadan zbog propuštanja Nijemaca, postao sam Talijan; kada je opet i ova država stupila u rat, morao sam otići u Grke. Tada je Grčka ovdje još bila u velikoj milosti, ali je, žali Bože, od tada mnogo izgubila od te milosti. Tada uvidjeh, da je najbolje da postanem Rumunj. Eto godinu sam dana bio Rumunj, a vi, gospodine, najbolje znate, kako sam vjerno odgovarao u toku te godine svojim nacionalnim dužnostima. No, pošto bi mi sada u Parizu mnogo zamjerili, ako bih kao Rumunj ostao ovdje dok mi se zemljaci krvare, morao sam tražiti novu domovinu. Neznam, koliko će mi vremena biti sudjeno da ostanem Španjolac, ali svijet je veliki i ja sam uvjeren, da će me, ili izvjesnom službajn Švajcarci ili Holandjani rado primiti u svoje koloniju.

AUGUST ŠENOA.

Vladimir.

(Nastavak.)

„Eto sreče!“ vikne vesela lica. „Dodjite, gospodine Mikoviću. U ovom gradu ima puno dalmatinskih trgovaca, čitava naselbina. Bijasmo sinoć zajedno i govorečі što šta, navlaš o milom nam domu, moradoh trgovcem na tanko pripovijedati, što kod nas biva. Tada se sjetih i vas i pripovjedih društvu sve vaše romantičke zgode. Silno je to pripovijedanje zanimalo naše ljude, navlaš staroga trgovca Lazarovića, silna bogataša i velika rodoljuba. Upita me, šta će taj mladić ovdje, a ja mu odvratih, da ne znam ni sam. Neka dodje u moju kuću, vikmu starac, nači ću mu ja posla. Izliječi ću ga ja.“

To reče kapetan i povede me u kuću Lazarovića, gdje sam i ostao. Starac bijaše pravedan, strog, štedljiv i točan, sve ga je visoko cijenilo. Trgovina mu je cvala na široko. Po njegovu naputku radio sam u njegovu poslu. Radio sam kao mrav, kao da za se radim; dah slobodne zemlje, krasota prirode preporodi me. Postadoh ljubimcem starca, postah poslovodjom cijele trgovine, cijelog imanja, a najzad postah mužem njegove jedinice, mlade krasne republikanke od hrvatskih roditelja, koja je i sada srce moje obitelji, a kad starac preminu, budem ja, taj isukšani šljivarski sin, glavom velike trgovačke kuće i gospodarom znatna imetka. Tada doletješe prvi glasovi iz staroga svijeta, da se Evropa miče, da je i naša jadna, zgažena domovina planula na mladu slobodu. Prenuh se u se. Gledah to divno, zlatom i grimizom protkano more, po kojem bjeh iz nevolje dojedrio na nenadana sreča, gledah tu bujnost, taj šar, ali teška čežnja osvajaše mi srce. I klikoh: Divna si zemljo kraj južnoga zlata, pod tim sjajnim nebom — blagoslovljena, ali domovina nijesi, već ja imam sirotu majku, krasnu postojbinu! Ondje mi je kolijevka stala, ondje mladost cvala, ondje mi leži otac i majka. Oh toj zemlji mojoj treba ruke pomoćnice, treba rada i borbe, toj zemlji moram služiti i ja. Od onda mi ne bi opstanka na drugoj strani mora. Poprodah sve svoje imanje i prebrodih sa svojom ženom široku pučinu, da se vratim u mile hrvatske zelengore, pod stari očinski krov, da se na dugih burnih dana svratim na svoje mjesto, da svoje zdrave ruke, svoju trijeznu pamet posvetim slobodi i sreči naroda, kojega sam sin. I opet smo susjedi, Evgene moj, i opet sjedimo zajedno, kao nekad kod udovice Jage. Nesreća nas je rastavila, sreča opet sastavila.“

„Zdravo, uskrsnuli brate, medju živima! U koru povratio te je brod na rodni žal, u borbu živih, poštenih ljudi. Živ si, hvala Bogu, ali spomenimo i mrtve. Ti si me za njih pitao, i jedna duša me je na umoru umolila, da ti dojavim istinu, — Lucija. Bio sam dočuo, da si živ, pisao, raspitivao sam po cijeloj zemlji za te. Ali ni otkud odgovora; trag ti se zameo bio i niko nije ni sanjao, da ti sreća cvate na drugom brijegu oceana. Nu čuj me dalje! Kad spazih, da je sila krutog apsolutizma pritisla našu zemlju, da su nas samo godine 1848. prevarili, odrekoh se službe, jer ne htjedoh skloniti šije pod jaram tudjih birokrata. Dodjoh u Zagreb. Prvo mi bijaše, da potražim Dobranićeve, ne bi li štogodj za te saznao. Već otprije bjeh čuo, da su propali. Bože! Užasna li prizora! Dodjoh u sobicu pod krovom u gorajem gradu. Mišljah, da sam došao u stan prosjaki, u zadušljivu otmosferu bijede. Sve bijaše kukavno, siromašno. Na stolcu kraj prozora sjedjaše mlada ženska, bljeda, upala, koža i kost, siguran plijen smrti, — to bijaše Lucija. Prepozna me odmah. Bljeda joj lica porumenješe kao od stida, poče drhtati i gorko se smiješiti. Sjedoh do nje „Hvala vam, prijatelju, da ste došli,“ reče slabim glasom pruživši mi ruku, hladnu ruku. „Dajte da vam u nekoliko riječi opišem strašnu nesreću, koja me je bez krivnje moje zastigla. Ne smijem puno govorit, liječnik mi je zabranio. Vladimir je živ, to valjda znate; gdje je, to Bog zna. Nu ako se ikad s njim sastanete, izručite mu moj zadnji pozdrav i ove riječi. Vi znate, koliko ga ljubljah, koliko ga žalih. Za mene nije više bilo života. Tad navali teško zlo na nas. Moj otac stajaše na ruhu propasti; rekoše mi, da ga mogu spasti, ako se ud a za bogatala. Ne ljubeći nikoga van oca na svijetu, htjedoh primjeti žrtvu i poći za zlotvora, koji nam obeća spasenje. Ali to bijaše sotona, vukodlak. Omami me, da zasiti prokletu požudu svoju, a poslije ostavi mene, oca i uporištа naš dom. Budući zarobićem, ljubavala, mahnitala sam, da se sama uništim, živjah u vječnoj vrućici. Propadosmo posve, prodaše nam sve. Siromasi smo, nemamo latkad ni korice hljeba. Porodih dijete, umrlo je. Mene uhvati bolest, koje, kako vidite, preboljeti ne ću. A moj jadni, moj siromašni otac piše od zore do mraka, da zasluži koju krajcaru za svoju bolesnu kćer. Očajanje ga ubija, pije od zdvojnosti. A mati, oprostio joj Bog grijehe, bludi po gradu i ne zna ništa te je povijest moje nesreće. Jesam li to zaslužila?“ To reče Lucija i poče od srca tiho plakati. Bijah joj tješitljem do smrti, jer naskoro umre od bolesti, koji si sama pribaviti htjede. I otac joj preminu. Bijaše po smrti kćerinoj izgubljen, ljudska podrtina u otrcanom ruhu. Gledah ga ne jedamput sa strane, kako bi, iduć od kuće na posao, zamaknuo na kućna vrata, izvadio iz njedara bocu i napio se rakije. Rakija ga i ubi. Mati, grješna mati i sada žive. Ako podješ Zagrebom, pa te na ulici spopadne ružna baka u odrpanoj svilenoj mantili, te ti veli: „Gospodine, dajte mi groš, da si kupim kruha!“ znaj, da je to stara Klara Dobranićka. Tako propade po ženi staro hrvatsko plemeno.“

Vladimir sjedjaše poniknute glave kao kamen, samo niz blijeda lica potekoše dvije vrele suze, koje se žarile o veselom svijetlu kamina.

„Ne budi mrtvih, Evgene!“ šapnu napokon, zaklinjem te. Šuti. Sudbina hara stare korjenike hrvatske, stanovnike onih lihih dvoraca, koji bi mogli biti četovodjami narodne vojske. Lucija! Jadna Lucija! Oprosti! Ti si bila nevin cvijetak u buri svijeta; majka te izda, zloba te zgazi. Oh! Evgene! Hoće li ikad prestati taj očajni boj hrvatskoga roda, u kojemu pogibaju tisuće nevinih žrtava, u kojemu se troši u ludo toliko krasnih glava, u kojem se uništuju karakteri?“

„Hoće, brate! Bog će dati! Skupimo se u obitelj svoju, u to svetilište čovječjeg roda! Obitelj nek je poštena, hrvatska. Uljimo u srca svojih žena ljubav za rod, za skromnost, za sve, što je plemenito. Dižimo djecu do krepkih, valjanih ljudi, u kojima je srca i poštenja, koji zaziru od mita i podlosti, koji žive i dišu cijelom dušom za sreću, sobom hrvatskoga roda. Obitelj naša, tvrdjava naša. Ti bijaše sanjar; ondje za oceanom izliječila je nesreća tvoju bolest. Ti si valjan, radin čovjek bez predsuda, bez sebičnosti i zavisti. Radimo za sav rod! To nam je dužnost, to nam budi lozinka naša! Sjećaj se riječi mojega pokojnoga strica Jupnika: „Mnogo će trebati vremena, dok se sve u narodu prečisti, dok bude krepko i jasno. Ali bilo što bilo, ti stoj uvijek uz svoj narod, uz pravicu. Ozbiljno vrši svoju dužnost za narod. Budi čitav čovjek!“ Što ne čemo mi, doživjet će naša djeca, ali ra ili moramo.“

„Da! Hoćemo, brate,“ klikmu Vladimir, „radit ćemo krepko i tvrdo do groba. Kunem ti se živim Bogom!“

(Konac.)